

EUHARISTIJSKI ODGOJ VJERNIKA

Prije nekoliko godina je na sveučilištu Princeton (USA) bio izvršen zanimljiv pokus sa 40 studenata teologije. Profesori psihologije su ih zamolili da na 40 različitih mjesta u gradu održe propovijed o milosrdnom Samaritancu sa svrhom da potaknu vjernike neka bi priskočili u pomoć unesrećenim građanima. Na putu do odredišta je međutim svakoga bogoslova čekala jedna zamka. Naime, pred svakim od njih se je na ulici, kao slučajno, našla neka »žrtva« bolesti ili prometne nesreće, kojoj je trebalo priskočiti u pomoć. Što mislite: koliko se je propovjednika samaritanstva zaustavilo da pomognu bližnjemu? Samo 40%. Ostali su pošli dalje poput židovskog svećenika i levita.¹

Preduvjeti euharistijskog odgoja

Zašto sam vam ispričao taj pokus? Zato da se sjetimo Mažuranićeve izreke: »Dobar pastir jer što kaže inom i sam svojim potvrđuje činom.« Zamislite da se taj isti pokus izvede i na nama svećenicima... Zar bi rezultat bio bolji? Sumnjam.

Ne može odgajati drugoga onaj koji nije prije *odgojio sama sebe*. To pravilo važi za svako odgojno područje pa tako i za euharistijski odgoj. Samo onaj svećenik može uspješno započeti i sprovesti euharistijski odgoj svojih vjernika koji je najprije sebe odgojio za pravog štovatelja euharistije. Najvažnija i najefikasnija pedagoška metoda je *dobar primjer*. Vjera župljana najvećim dijelom živi iz vjere njihova župnika. Tako isto i njihov euharistijski život. On se hrani euharistijskom pobožnošću njihova pastira.

U Isusovo se je vrijeme govorilo: »Medice, cura te ipsum!« Ni danas ne možemo reći drugačije nego: Educator, praeprimis educa te ipsum! Odgojiti sebe za pravoga službenika euharistije i zračiti svojom euharistijskom pobožnošću — to je prvi i glavni uvjet uspješnog odgoja vjernika.

Kad u svećeniku gori vjera u sakramentalnu prisutnost Krista, kad mu je srce zadivljeno i osvojeno ljubavlju euharistijskog Jaganjca, kad mu je život prožet iskrenom pobožnošću prema oltarskom svetotajstvu, onda je tek zreo za pastoral vjernika.

Kao što se savjestan čovjek pripravlja za svaku svoju službu, tako se i revan dušobrižnik priprema prije svake svoje euharistijske službe. Kad je sve što treba na vrijeme pripravo, misnik stupa na

¹ PH. G. ZIMBARDO, *Psychology and Life*, IX izd. Scott, Glenview 1975, str. 630.

oltar sabrano, a vjernici su edificirani skladnim obredima. Svi obredi moraju počinjati točno, a najtočnije mora biti sam liturg. Izgovaranje molitava, vršenje sv. čina i svi liturgijski gesti trebaju biti obavljani bez hitnje, dostojanstveno i pobožno. Misnik iskazuje svoje poštovanje prema euharistijskim tajnama ako je pristupio k oltaru liturgijski odjeven, u kolaru i talaru (a ne u košulji ili majici!). Inače omalovažuje i sebe i vjernike i euharistiju.

Kao misnici smo dužni točno obdržavati liturgijske propise u bogoslužju. »Stvaralaštvo« ne smije degenerirati u samovolju i ekstravagantnosti. Obredi, osobito sv. misa, nisu privatno vlasništvo upravitelja crkve. Misa je žrtva svega naroda Božjega, opće dobro čitave Crkve. Samovoljno oblikovanje bogoslužja vjernike samo zbunjuje i sablažnjuje, ne djeluje odgojno.

Osim vlastitog primjera svećenik ima na raspolaganju za euharistijski odgoj puka i stara prokušana *pastoralna sredstva*. Najprije u samom bogoslužju: propovijed, mistagošku homiliju i kratka tumačenja u toku samog obreda. Koliko te mogućnosti koristimo? Jesmo li ikada u svojoj crkvi održali jedan ciklus liturgijskih i euharistijskih pouka? Ako neki župnik može doći do dobra i spretna komentatora, neka ne propusti tu divnu prigodu. Samo moramo biti oprezni da ne zlorabimo upotrebu riječi idući u dužinu i širinu. Najbolji komentator su uzorno izvršeni euharistijski čini.

Izvan liturgije raspolažemo i drugim odgojnim sredstvima: vjeronauk za djecu i mladež, katehizacija odraslih, predavanja, pouke uz slike i rad u malim grupama. U župskoj biblioteci ne bi smjelo manjkati ni liturgijske ni euharistijske literature. Vrijedni župnici znaju prije ili poslije službe Božje uvježbavati s narodom, pojedincima ili skupinama razne obrede ili svete pjesme.

Posebnu odgojnu prigodu pružaju nam *pripreme na sakramente*, u prvom redu priprava na prvu sv. pričest. Ako je vršena s ljubavlju, trudom i zalaganjem, koliko samo tu možemo učiniti dobra! Ali jedno naglašujem: to nije završetak euharistijskog odgoja. On se mora nastaviti i nakon prve pričesti, te odvijati sustavno i postupno, kako je to već tražio papa Pio X.² Dakle, priprava za prvu pričest samo je početak euharistijskog odgoja, nikako svršetak, kao što to — na žalost često biva.

Tek nakon što smo ljude poučili i pripravili na primanje i slavljenje euharistije i pošto smo im na svaki način olakšali sudjelovanje u bogoslužju, možemo od njih i tražiti da pokažu svoju zrelost u štovanju Svetotajstva.

² »Za prvu ispovijed i prvu pričest ne traži se potpuno i točno poznavanje kršćanske nauke. Djeca moraju kasnije usvojiti čitav katekizam, postupno, prema njihovoj sposobnosti shvaćanja« (*Quam singulari*, 18).

Odgoj za misterij Euharistije

Mnogo važniji od upotrebljenih pedagoških sredstava jesu ciljevi i zadaci euharistijskog odgoja. Ciljevi naime određuju metode, prema njima se biraju prikladna sredstva. Stoga nam je dužnost postaviti i sebi i vjernicima ispravne ciljeve u euharistijskom odgoju. Koji su dakle glavni ciljevi i sadržaji euharistijskog odgoja? Uglavnom ova tri:

1. odgoj za euharistijski misterij;
2. odgoj za slavljenje euharistijskog misterija;
3. odgoj za oživotvorenje tog misterija.

Upravo stoga što je euharistija »*mysterium fidei*« (Pavao VI.) postavlja i veće odgojne zahtjeve. Najprije moramo odgojiti vjernike za prihvaćanje misterija. Nisam rekao za shvaćanje nego za prihvaćanje. No svako prihvaćanje kod razumnih bića pretpostavlja i djelomično shvaćanje. A što mi možemo shvatiti od ove duboke božanske tajne? Prije svega da je to *tajna ljubavi Božje*. Bog je tako ljubio svijet da nam je darovao svoga Sina, naprije upućenjem preko Djevice, a zatim ubrašnjem preko euharistije. Ona je najveći dar Božji što ga je darovao čovječanstvu. U tom daru je sakriven i sam Darovatelj. Po njemu je Isus za svoga Oca prinos (oblatio, sacrificium), a za nas nezasluženi dar (donatio, gratia). Stoga II. vatic. sabor smatra da je euharistija najveće blago naše Crkve: »In ss. enim Eucharistia totum bonum spirituale Ecclesiae continetur.«³

Dakako, mi nećemo nikada moći razjasniti ni sebi ni drugima otajstvo euharistije, osobito tajnu pretvorbe. Ipak nam je Objava pružila dovoljno elemenata da barem možemo nazrijeti Isusovu ulogu u tom sakramentu. Euharistija je:

— Isusova žrtva kojom nas je otkupio na križu i koju nam je predočio na Večeri;

— sv. uspomena na tu žrtvu u kojoj su se ostvarila sva proroštva Starog zavjeta;

— ne samo uspomena nego i sakramentalno podanašnjenje iste žrtve koju je Krist prinio »in amara crucis ara«;

— trajna i stvarna nazočnost Božjeg Sina među njegovim narodom, Novi savez, sklopljen u njegovoj krvi, vidljivi sakrament Isusove prisutnosti;

— pir, gozba i slavlje Božjeg naroda, na kojemu se on okuplja i kâli svoje jedinstvo. Kruh s neba kojim hranimo svoje duše;

— čin zahvalnosti (eucharistia) krštenih i otkupljenih prema svom Spasitelju, koji se je predao »za nas«;

— vrhunac liturgije, bogoslužje riječi i djela, vrhovni sakrament utemeljen na prasakramentu Kristu;

³ Presbyterorum ordinis, 5.

— kolijevka crkvenosti, bez koje se ne može zamisliti Kristova Crkva. U euharistiji se najbolje očituje »Ecclesia congregans et congregata«;

— zalog buduće slave (futuræ gloriæ pignus). »Tko blaguje moje tijelo, ima život vječni«...

U tom bogatstvu⁴ euharistijskog misterija mi ćemo vjernicima naglasiti osobito tri njegova vida: sakramentalnu nazočnost Krista u oltarskom svetotajstvu, njegovu nekrvnu žrtvu u činu sv. mise i žrtvenu gozbu u obredu pričesti. Naši vjernici bi uz našu pomoć trebali jednako poznavati i vrednovati sve te vidove euharistije.

Tajna Isusove zemaljske nazočnosti nije dovršena inkarnacijom. S njome je tek počela, a nastavlja se kroz vjekove pod prilikama kruha i vina. Vazmeno otajstvo otkupljena se podanašnjuje i produžuje do konca svijeta, do Spasiteljeva drugog dolaska. »U euharistiji čovjek sreće Boga na ljudski način.«⁵ To je trajno pashalno otajstvo u sakramentalnom ruhu. Zbog toga je i nastala pobožnost čuvanja sv. čestica, euharistijskog izlaganja i klanjanja.

Radi svoje nenadmašive vrijednosti *misna žrtva* mora biti u centru vjerničke pažnje. Zato što je središte kršćanskog života treba biti i u središtu vjernikova života. Euharistijski kult počinje s misom i k njoj uvijek vodi. U njoj Boga slavimo, zahvaljujemo mu na daru Sina, dajemo zadovoljštinu za svoje grijehе i prosimo nove milosti. Jedina je žrtva Novog saveza. A jedina je zato što je dovoljna za sve vjekove i sve naraštaje.

Bilo bi dobro povremeno upozoniti vjernike da je misa zapravo relativna žrtva, tj. sva joj vrijednost dolazi od Spasiteljeve žrtve na križu. Kao što je Posljednja večera bila anticipacija križa, misa mu je nastavak, posadašljenje i ovjekovječenje. U njoj se ne zbiva nanovo naše otkupljenje: »Christus semel oblatuѕ est« (Heb 9, 28) ili, kako veli jedna od vazmenih prefacija, »qui immolatus iam non moritur, sed semper vivit occisus«. U misi se apliciraju svakom naraštaju plodovi Golgote. Ona je istovjetna s križnom žrtvom, samo se odvija na mistični, nekrvni način. Sakramentalno, znakovito.

Rekli smo: u središtu crkvenog života stoji misa. A u središtu župskog života? Opet misa. Jer župa je samo lokalizirana opća Crkva. Ako u župi postoji više crkava i više misa, onda glavno mjesto pripada *župskoj misi*. Na njoj bi se, ako je moguće, trebala okupljati čitava župska zajednica. Toj misi bi morali dati najveću važnost u nedjeljnoj

⁴ Kako je, naprotiv, siromašno poimanje euharistije kod protestanata! Po riječima njihova teologa Kl. Wegenast-a, »glavne datosti Gospodnje večere« jesu:

— Večera je ozbiljna i živa stolna zajednica;

— Večera je prijateljska gozba koja nam pruža sigurnost da ćemo je opet blagovati u Njegovu kraljevstvu;

— Večera je dar Boga, a ne ljudska ustanova, koji hoće da boravi među nama« (Handbuch der Religionspädagogik, Band 3, Gütersloh, Zürich, Köln 1975, str. 110).

⁵ A. van BRUGGEN, Réflexion sur l'adoration eucharistique. Univ. Gregoriana, Romæ 1968. str. 225.

liturgiji. Nije ideal da u jednoj župi nedjeljom bude što više misa. Idealno bi bilo, kad je to moguće, da bude jedna jedina misa — župska — i da u njezinu slavlju sudjeluje čitav Božji narod. »La célébration dominicale n'est pas une messe comme les autres: elle est l'Eucharistie fondamentale, confiée à l'Eglise, qui y trouve le sacrement majeur dont elle vit et où elle s'exprime«, tvrde belgijski biskupi.⁶

U svezi s misom želio bih svratiti pažnju na onaj grubi izraz »platiti misu«. Zašto se ne trudimo više da se udomaće bolji izrazi: misni dar, misni prilog ili doprinos. Jesmo li vjernicima dovoljno objasnili razloge tzv. »plaćanja« misa? Da li smo ih upoznali s pravom vrijednošću misne žrtve? Znaju li da pored objektivne vrijednosti mise (ex opere operato) oni joj svojim pobožnim sudjelovanjem mogu također umnožiti plodove? Jesmo li se zapitali zašto naši župljani više naručuju mise za mrtve nego za žive, za stoku više nego za ljude, za materijalna dobra više nego za duhovna? Zar nas tu ne očekuje dugotrajno i uporno pedagoško djelovanje među pukom? Usput napominjem da ne bi bilo zgodno propagirati tzv. »grgurske mise«.

Dok budemo svojim vjernicima tumačili potrebu i korist euharistije, isticat ćemo u prvom redu duhovna dobra i nećemo se služiti utilitarističkim argumentima. I dok im budemo govorili o dužnosti misarenja, na prvo mjesto nećemo staviti dužnost nego — čast i pravo kršćanina na euharistiju. Svi su kršćani svećenici u širem smislu, a misa se prikazuje u njihovo ime i za njih. Kao punopravni udovi Otajstvenog Tijela sudjeluju i u njegovoj žrtvi.

Odgoj za slavljenje euharistijskog misterija

Euharistija nije samo prikazivanje žrtve, već i liturgijsko *slavlje*: missarum sollemnia, celebratio, gratiarum actio. U njoj se slavi trojediní Bog: Otac što nam je darovao Sina, Sin koji se je opet darovao Ocu »za nas« i Duh Darovatelj koji izlazi od Oca i Sina. Tu vjernici slave Boga u svim divnim djelima njegovim, osobito ga hvale za milost očovječenja, otkupljenja i euharistije. Na euharistijskim skupovima slavimo i riječ Božju što kao nebeska rosa pada na naše duše. Riječ Božja se »slavi«, ne samo sluša, čita ili meditira. Slavi se zajednički, liturgijski, euharistijski, svečano, obredima i pjesmom. Euharistija je »hvalnica i zahvalnica«, kako bi rekao prof. Duda.⁷

Euharistijskom liturgijom narod Božji ispovijeda svoju vjeru, ufanje i ljubav, Crkva slavi vjernost i odanost svom Gospodinu. Stoga je svaki euharistijski sastanak slavlje, svečanost, blagdan, radost. Posebna je draž euharistije radost sastajanja, jer se ona slavi u zajednici. Takvim skupovima raduju se vjernici, a raduje se i Bog kojemu je »veselje

⁶ C. I. P. L., *Célébrer l'Eucharistie aujourd'hui*. Bruxelles, Namur, Tournai 1978, str. 16.

⁷ B. DUDA — D. LALAJDŽIĆ, *Jesmo li sami na putu?*, KS, Zagreb 1980, str. 28.

prebivati među sinovima ljudskim«. Euharistija je svagda posao *zajednice* vjernika, po čemu je naša Crkva i dobila svoje ime (ekklezija). Glazba i pjesma doprinose duševnom raspoloženju, veselju, svečanosti.

Euharistija je blagdan i stoga je vjerski pir, pričesna *gozba*. Pir i gozba idu skupa. U euharistiji pirujemo zato što se u njoj slavi duhovni vez Krista i njegovih udova, vjersko jedinstvo kršćana međusobno. Pričest je dublja inkorporacija u Krista i njegovo Tijelo — Crkvu. U konsumaciji euharistijske žrtve svi vjernici sudjeluju ravnopravno. Na zajedničkom oltaru, za skupnim stolom dijelimo slast Kruha i radost Vina što nas opaja vjenom i predokusom neba. Ako uspimo svojim vjernicima usaditi u srce klice pričesne radosti, mnogo smo učinili za euharistijski odgoj svoje župe.

O strukturama misnog slavlja govorit će nam drugi govornici. Ja bih vas samo molio da našim misarima stalno predočujemo ključne misli i akcije euharistije, kako nam ih spominju misne anafore:

— *memores*... veličinu Kristove žrtve se ne smije nikada zaboraviti;

— *gratias agentes*... snagu Isusove ljubavi ne možemo nikada dovoljno nahvaliti;

— *offerimus*... i mi se uključujemo u žrtvu Spasitelja: »Adimpleo ea quae desunt passionum Christi« (Kol 1, 24);

— *sumimus*... već sada uzimamo svoj dio na nebeskoj gozbi;

— *rogamus*... jer smo bijedni i stalno nam treba Božja pomoć.

Svi ti čini pretpostavljaju i zahtijevaju zajedničko i aktivno *sudjelovanje* svih kršćana u euharistijskom slavlju. Bio bi teški promašaj i velika opasnost po euhar. život vjernika kad bi misnik činio i molio sve sam. To bi bilo uništenje zajedništva, predstava a ne liturgijsko događanje. To ne bi više bilo slavljenje, već pasivno gledanje, pokop svake radosti i vjerskog iskustva. »Predsjedavanje« euharistije ne znači komandiranje i ekshibiciju predsjednika, nego koordiniranje zajedničkih molitava, čina i gesta. U slavljenju euharistije sudjeluju svi vjernici bez iznimke, svaki na svoj način, svaki po svojoj službi. Statista tu ne smije biti. »Participatio actuosa« je temeljna poruka koju nam upućuje posljednji Sabor u vezi s liturgijom.

Sudjelovanje vjernika je poželjno u svim oblicima euharist. kulta, a naročito u svim dijelovima sv. mise: i kod bogoslužja riječi, i u molitvi vjernih, i kod prinosa darova, kod svih molitava i pjesama, a osobito u času pričesti. Jesmo li im o tome već potanko i često govorili? Da li smo ih poučili kako će se vladati na misli, kad će stajati, kada sjediti ili klečati? Nisu li naši misni prisutnici možda neka amorfnu gomila? Naglasili smo da je misarenje njihova kšćanska čast, vjersko pravo i sveta dužnost. Ako oni uopće nisu svjesni te svoje časti, ne poznaju svoja kršćanska prava niti vrše svoje vjerničke dužnosti, da to nije zapravo naša krivnja, posljedica nemarnosti njihovih pastira?!

Preduvjet za uspješno sudjelovanje u euharistijskim slavljinama jest pravilna *dispozicija* učesnika. Eto nove dužnosti dobrog pastira. Tko će ih bolje disponirati od njega? I tko drugi da izvede taj posao osim njega? Odatle nam zadatak da produbimo njihovu vjeru, da pročistimo njihove motive, da im pomognemo u stvaranju pravih nakana i da se pobrinemo za čistoću njihovih duša. Pravilno duševno raspoloženje vjernika osnova je na kojoj se gradi svaka euharistijska pobožnost i omogućuje puno sudjelovanje.

A na koji će *način* vjernici postati sudionici euharist. kulta? Dobro je da im dozivamo u pamet razne oblike kojima se slavi euharistija, a još će biti bolje da im omogućimo sudjelovanje u njima. Stoga ćemo priređivati euh. blagoslove, izloženje Svetotajstva, klanjanja (duža i kraća), procesije, hodočašća i slavljenje euharistijskih kongresa (kako ćemo to svi obaviti u Vepricu slijedeće godine). Naglasit ćemo im da je slavljenje mise vrhunac euharistijskog kulta te ćemo ih poticati na česti pohod Svetotajstvu i duhovnu pričest. Najvećim slavljem ćemo slaviti blagdan Tijelova i lijepo pripremiti svečanost prve pričesti. Uputit ćemo ih na raznovrsne načine sudjelovanja u misnoj euharistiji. Nastojat ćemo da njihovo sudioništvo bude aktivno a ne pasivno, unutarnje i vanjsko, individualno i skupno. Favorizirat ćemo svečane i pjevane mise, recitirane više nego »tihe«, a župsku više nego sve ostale.

Posebno ćemo ih poticati na čestu *pričest*. Izložiti ćemo im uvjete primanja dnevne ili česte pričesti. Uvjerit ćemo ih da je crkveni ideal — pričest na svakoj misi u kojoj sudjelujemo, a ne samo uskrsna dužnost. Naglasit ćemo im da pričest pripada misi, njezin je dio i čest. Stoga bi se vjernici trebali pričešćivati redovito samo na misi. Inače to nije pri-čest, tj. zajedničko primanje svoga dijela. Neka se pričešćuju izvan mise samo iznimno (bolesnici, putnici, zatvorenici).

Nužno je da vjernike poučimo i o načinu pričešćivanja, jer i tu se opaža veliko neznanje, osobito ondje gdje novije liturgijske reforme nisu bile dovoljno protumačene. Valja ih obavijestiti kada se i kako pričešćuju pod obje prilike, te kada smiju pristupiti stolu Gospodnjemu dva puta u istom danu. Ružno je vidjeti u nekim crkvama, kad nastupi čas pričesti, kako se nitko ne pojavljuje pred oltarom, pa misnik mora čekati dok se pričesnici jedan po jedan izvlače iz svojih kutaka. U posljednje se je vrijeme uveo običaj da pričesnici stoje u repu jedan iza drugoga te tako »repato« pristupaju pričesti. Želio bih da malo razmislimo: slični li to na zajedničku gozbu okupljenih za istim stolom ili možda na neki dućanski ili šalterski rep? Zar ne bi okupljanje na pričesnoj klupi više naličilo skupnom blagovanju, pravoj gozbi?⁸

Opća je konstatacija da se mnogi vjernici ne znaju pričešćivati ni na stari način, tj. primanjem sv. hostije na jezik. A što je tek s novim načinom, tj. pričešću na ruku? Tu vlada prava zbrka. Na krivi način se pričešćuju ne samo obični vjernici nego i sjemeništarc i redov-

⁸ Christ in der Gegenwart, br 5, g. 1980, str. 36.

nice. Kada dopuštaju takvo vladanje, očito je da pravila pričešćivanja na ruku ne poznaju ni sami svećenici. Pošto nam to vrijeme ne dopušta, ne možemo ovdje ulaziti u detaljno opisivanje pričešćivanja. Preporučam da zavirite u knjigu »Stare i nove tajne«, gdje je to potanko opisano.⁹

Još bih natuknuo samo jedno pitanje, koje je u uskoj vezi s euharistijom, a to je problem zatvorenih crkava. U posljednje doba, kad su učestale krađe umjetničkih slika, mnoge naše crkve stoje povazdan zaključane. Je li to jedino rješenje? Ne bi li se moglo naći i neki bolji izlaz? Nema tužnije slike od zatvorene crkve. Ako se tako produži, što će biti s euharistijskim kultom?

Odgoj za doživljavanje euharistijskog misterija

Krist nije među nama pod prilikama kruha i vina samo zato da mu se klanjamo razmatrajući i slaveći vjerska otajstva. On je tu da bude naš život. Zar nije samo on naš put, istina i život? I zar nije izjavio: »Došao sam da imaju život, i to u izobilju«? A život se ne može »imati«, ako ga se ne živi i proživljuje.

Euharistija je život kršćanina. »Ego sum panis vitae« (Iv 6, 35). Kruh života koji je s neba sišao. Kruh koji hrani i podržava naš duhovni život. Euharistija je ne samo simbol života, već pravi život, nadnaravni život u nama. Zapravo vječni život: »Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die« (ib. 55). Euharistija nas prati u ovom životu i priprema za onaj beskrajni, zbog čega se i zove »poputbina« (ne zaboravimo govoriti vjernicima i o toj ulozi euharistije!).

Životvornost euharistije se ne smije ograničiti samo na kult. O tome je već i sv. Augustin govorio svojim suvremenicima: »Cantate vocibus, cantate cordibus. Cantate oribus, cantate moribus!« (Sermo 34). »Pjevati životom« — to je zadatak kršćanina, to je istinski plod štovanja euharistije. Ona je vrelo kršćanske ljubavi, kojom obuhvaćamo najprije euharistijskog Boga, a zatim svu braću i sestre u njemu (ovdje usput napominjem žalosnu činjenicu da još ima župnika koji nisu uveli niti »znak mira« na misi...) Ako ovaj Kruh s neba preko nas provida kruh zemaljski onima koji gladuju, onda je to prava kršćanska Caritas. Euharistija prosvjetljuje našu vjeru, koja nas onda uči ispravljati i upravljati vlastiti život, da bi na kraju mogla biti vrelo apostolata za drugoga. Kruh, u koji se je utjelovio Isus, utjelovljuje se opet u naš život. Inače ne bi bio »kruh života«.

Stoga je upravo euharistija škola kršćanskog života. Što preko liturgije riječi, što preko izravnog nadahnuća primljenog Gospodina, što preko djelatnih milosti kojima nas pričest obogaćuje, euharistija nas

⁹ Ž. BEZIC, Stare i nove tajne. Izd. Služba Božja, Makarska 1979.

uči kako se kršćanski živi i djeluje. To moramo stalno isticati vjernicima: kršćanin živi iz euharistije, za euharistiju, po euharistiji. Sjedineni s Kristom, možemo ga lakše slijediti, a nasljedovanje Krista je srž kršćanskog morala. Ustrajni, dosljedni i savršeni čudoredni život je moguć samo ako se temelji na snazi koju crpemo iz krvi Kristove. »Čaša Novog zavjeta« u toj krvi treba da opaja svakog pojedinca koji je kršten kao i čitavu zajednicu krštenih, Crkvu, a nadasve njezinu bazu jedinicu — župu.

Nedavno je, baš na Veliki četvrtak, papa Ivan Pavao II. nanovo preporučio štovanje euharistije, naglašujući kako je ona središte kršćanskog života, vrhunac ljubavi: Božje prema nama, naše prema Bogu i bližnjemu. Time nas je uputio u suštinu euharistijskog odgoja: uvjeriti kršćane da je euharistija izvor i norma njihova dnevnog života. U tom pravcu moramo usmjeriti sve svoje pastirsko nastojanje.

Ono što sam već natuknuo, a što sada želim izričito istaknuti, jest činjenica da euharistija utemeljuje, pokazuje i dokazuje našu *crkvenost*. Ona nas okuplja — fizički, duhovno i milosno — u crkvenu zajednicu. »Est ergo eucharistica Synaxis centrum congregationis fidelium, cui presbyter praeest«, tvrdi II. vatikanski.¹⁰ Euharistija je synaxis, communio, ecclesia, sastajanje, sakupljanje, zajednica. Jedna od najvidnijih vanjskih oznaka Crkve. Bez euharistije, »qua continuo vivit et crescit«,¹¹ nema ni Crkve. Ona nas ujedinjuje s braćom po vjeri, i još više s Izvornikom naše vjere. »Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus« (I Cor 10, 17). Od administrativnog mnogo je jače sakramentalno jedinstvo euharistije.

A. van Bruggen tvrdi: »L'Eglise sera d'autant plus église que chaque fidèle prendra part plus intensément au corps du Christ.«¹² Stoga odgoj za euharistiju znači ujedno i najbolji odgoj za crkvenost. Stvarnost, trajnost i život Crkve počiva na euharistijskim temeljima. »Euharistija oblikuje Cerkev, ne pa obratno«, izjavljuje opat Nadrah.¹³ Bez euharistije nema ni mjesne ni opće Crkve. Ona omogućuje i otkriva opće svećeništvo svih krštenika (sacerdotium commune). Uspijemo li uvjeriti svoje vjernike da su i Crkva i euharistija jednako »tijelo Kristovo«, zaista smo ih uživjeli u Njegov misterij.

»Eucharistein« je temeljni crkveni i kršćanski čin. Ono je čitav život kršćanina. Čitav život Crkve.

Posebni euharistijski odgoj

Osim općeg i zajedničkog odgoja svih vjernika, moramo još natuknuti posebni odgojni postupak prema onim kršćanima koji stoje u posebnoj službi euharistije. Pored prezbitera i đakona to su u prvom

¹⁰ Presbyterorum ordinis, 5.

¹¹ Lumen gentium, 26.

¹² A. van Bruggen, nav. dj., str. 184.

¹³ A. NADRAH (Bogoslovni Vestnik, št. 4, g. 1979, 407).

redu akoliti. Međutim, oni koji obavljaju službeno ministerij akolita i lektora bit će pripravljeni i poučeni sa strane nadležnih crkvenih organa. Ako se pak radi o povremenim ili stalnim pomoćnicima u djeljenju sv. pričesti, onda njihov odgoj spada na župnika. Istom poslije savjesnog pripravljanja na tu časnu službu, zatražit će dozvolu ordinarija i uvest će ih javno u službu posebnim (za to predviđenim) obredom. Po sebi se razumije da pričestitelji moraju svijetliti primjerom uzornog kršćanskog života.

Mislim da bi bilo suvišno upuštati se u dokazivanje kako i naši ministranti zaslužuju posebni euharistijski odgoj. Među njima ćemo uvijek naći i onih koji će doskora od ministranata postati minister eucharistiae. Crkveni pjevači i čitači na misi također trebaju našu stalnu pomoć. Nije ih dovoljno samo izabrati i pozvati, treba s njima ustrajno vježbati uvodeći ih u smisao otajstva. Ako imamo sreću da se u našoj zajednici nalazi jedan sposobni animator ili komentator svetih obreda, njemu onda moramo posvetiti posebnu odgojnu pažnju. On može silno doprinijeti pobožnom raspoloženju vjernika i njihovom aktivnom sudjelovanju u bogoslužju. Moramo li još spomenuti i sakristana, odnosno remet, o kojemu često zavisi uspješan tijek euharistijskih pobožnosti? Što smo do sada učinili za liturgijski odgoj naših sakristana?

Osim spomenutih ljudi, koji direktno sudjeluju u oblikovanju službe Božje, bilo bi nam korisno da imamo u svojoj župi i posebni *liturgijski kružok*, sastavljen od vjernika koji ljube euharistiju i liturgiju. U našem župskom pastoralnom vijeću bismo svakako trebali formirati užu liturgijsku sekciju, koja bi bila zadužena za domaće bogoslužje. Bit će još bolje ako se ona bude mogla osloniti na jedan širi krug vjernika koji će se redovito okupljati oko prezbitera da mu savjetom i djelom pomognu u slavljenju euharistije. Ako želimo da nam budu od koristi, moramo uložiti mnogo truda oko njihova odgoja.

Sasvim posebnu brigu za euharistijski odgoj imamo u slučajevima kad se održavaju ekumenska bogoslužja, tzv. kućne mise ili mise za neki užu krug vjernika. O njima je Crkva izdala posebne propise,¹⁴ a mi se moramo truditi da ih opslužujemo te da takva bogoslužja povoljno djeluju na pobožnost sudionika i čitave župske zajednice. Kako znate, s obzirom na kućne mise, kao i u redovitoj liturgiji u crkvama, nastale su razne zloporabe, o kojima nam govori posljednji napatuk Kongregacije za sakramente i bogoštovlje.¹⁵ Kako nam nedostaje vremena za analizu dokumenta, stavljam vam na srce da ga svi proučite čim se objelodani na hrvatskome.¹⁶

Crkveni zakonik (can. 711) preporučuje da u svakoj župi djeluju bratovštine presv. Sakramenta i kršćanskog nauka. Ako postoje, da li

¹⁴ Dekret Kongregacije za bogoštovlje (u *Gottesdienst*, br. 13-14, g. 1969, str. 107).

¹⁵ »*Inaestimabile donum*« (Neprocjenjivi dar), od 3. IV. 1980.

¹⁶ Dokumentat je poslije objavljen na hrvatskome u izdanju »Kršćanske sadašnjosti«, u nizu »Dokumenti«, br. 58, Zagreb 1980., zajedno s pismom pape Ivana Pavla II. »Večera Gospodnja«.

postoje samo na papiru? Što smo dosad za te bratovštine učinili? Jesmo li dozvolili da se degeneriraju? Ako pak formalno ne postoje, nismo li ih nadomjestili barem nekim neformalnim kružokom euharistijskog i katehetskog smjera?

Kao tijesni suradnici u euharistijskom odgoju mladeži služe nam mnogi trajni ili privremeni pomoćnici u vjeronauku. Čak i u slučaju da su za to posebno školovani, ne smijemo dopustiti da se zanemare, moramo ih stalno animirati i usavršavati. Kao što oni neće djelovati na svoju ruku bez nas, ne bi bilo dobro ni da se mi odreknemo njihova savjeta i suradnje.

Završavam s mišlju na one koji su nam najbolji pomoćnici i saveznici u euharistijskom odgoju djece. To su *kršćanski roditelji*. Pošteno govoreći, nisu oni pomoćnici župnika, nego obratno: župnik je zapravo pomoćnik roditeljima u njihovoj odgojnoj zadaći. Roditelji su prvi i naravni vjeroučitelji i odgojitelji. I to više primjerom nego poukom. Mi im u tome moramo zdušno pomagati i nastaviti ondje gdje oni ne dospiju ili ne znaju kako bi postupali. Ako njih ne predobijemo za saveznike u euharistijskom odgoju njihove djece, sav naš trud će vjerojatno ostati jalov. To nam svjedoči gorko dnevno iskustvo. Tamo pak gdje oni aktivno surađuju sa svećenikom, plodovi su dvostruki. I to nam dokazuju najnovije inicijative (kao npr. »les mamans catéchistes« u Francuskoj i Belgiji). Bez roditelja ne možemo ništa. S roditeljima možemo mnogo, iako ne sve.

Njemački se katehetski stručnjak Wolfgang Nastainczyk tuži: »Tko je svjestan objektivnog značenja euharistije za kršćanski život, može biti samo začuđen kad sazna kako euh. odgoj u njemačkom govornom prostoru teče slučajno, neplanski, nekoordinirano i nesustavno«. ¹⁷ Ako je tako u Njemačkoj, Austriji i Švicanskoj, što da istom reknemo o našoj domaćoj situaciji? No, namjesto kukanja, braćo, zasućimo rukave. Dajmo se smjesta na posao. Čim prije, tim bolje!

U ovom kratkom izlaganju nisam mogao zalaziti u potankosti euharistijskog odgoja. Zaustavio sam se samo na općim smjernicama i sugestijama. Pružio sam samo jedan orijentacioni pogled u problematiku euharistijskog odgoja. Na svakome od nas ostaje zadatak da gornje natuknice zasadi u svoju praksu.

Euharistijski odgoj vjernika spada u bitne zadatke svećeničke službe.

¹⁷ E. FEIFEL, *Handbuch der Religionspädagogik*, Band 3, Gütersloh. . . 1975, str. 105.